

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ – ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

Докторске академске студије

**ИЗВЕШТАЈ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ
ДИСЕРТАЦИЈЕ**

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

1.1. ДАТУМ И ОРГАН КОЈИ ЈЕ ИМЕНОВАО КОМИСИЈУ

Одлуком бр. 2030/1, донетом на седници одржаној дана 17. 9. 2026, Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду образовало је Комисију за оцену докторске дисертације докторанда **Вељка Ивановића** под насловом **„Хришћанске и уметничке основе песништва Момчила Настасијевића”**, урађену под менторским руковођењем др **Бранка Вранеша**.

1.2. САСТАВ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

1. ПРЕДСЕДНИК КОМИСИЈЕ

Име и презиме: др Александар Јерков

Звање: редовни професор

Ужа научна област: Српска књижевност

Датум избора у звање: 22. 6. 2016.

Установа на којој је запослен: Филолошки факултет Универзитета у Београду

2. ЧЛАН КОМИСИЈЕ

Име и презиме: др Предраг Петровић

Звање: редовни професор

Ужа научна област: Српска књижевност

Датум избора у звање: 20. 10. 2021.

Установа на којој је запослен: Филолошки факултет Универзитета у Београду

3. ЧЛАН КОМИСИЈЕ

Име и презиме: др Мина Ђурић

Звање: ванредни професор

Ужа научна област: Српска књижевност

Датум избора у звање: 21. 3. 2023.

Установа на којој је запослен: Филолошки факултет Универзитета у Београду

4. ЧЛАН КОМИСИЈЕ

Име и презиме: др Драган Бошковић

Звање: редовни професор

Ужа научна област: Српска књижевност

Датум избора у звање: 27. 2. 2014.

Установа на којој је запослен: Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу

5. ЧЛАН КОМИСИЈЕ

Име и презиме: др Владан Таталовић

Звање: редовни професор

Ужа научна област: Свето Писмо Новог Завета

Датум избора у звање: 25. 3. 2025.

Установа на којој је запослен: Православни богословски факултет Универзитета у Београду

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Име (име једног родитеља) презиме:	Вељко (Стојан) Ивановић
Датум и место рођења:	23. 2. 1999. / Лозница
Наслов мастер рада:	Средњовековни извори поезије Миодрага Павловића: „Велика скитија” и „Нова скитија”
Датум одбране мастер рада:	27. 6. 2022.
Установа где је одбрањен мастер рад:	Филолошки факултет Универзитета у Београду
Научна област из које је стечено академско звање мастера:	Српска књижевност

III СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА који су објављени или прихваћени за објављивање у оквиру рада на докторској дисертацији

- Вељко С. Ивановић, „Поезија о страдањима у библиотеци Музеја жртава геноцида”, у: *Култура сећања : улога библиотека, музеја, архива : зборник радова са Летњег форума БДС-а, одржаног 23–27. јуна 2025. у Београду и Новом Саду (Србија), Лакташима и Доњој Градини (Република Српска)*, уредник Татјана Богојевић, у: Београд: Библиотекарско друштво Србије; Нови Сад: Архив Војводине, 2025, стр. 139–153, URL: <https://arhivvojvodine.org.rs/kultura-secanja-zbornik/>
- Вељко С. Ивановић, „Никола Милошевић и Сеобе Милоша Црњанског”, *Годишњак Катедре за српску књижевност са јужнословенским књижевностима* за школску 2021/2022. годину (година XVII), Београд, Филолошки факултет, 2022, стр. 233–254; DOI: <https://doi.org/10.18485/godisnjak.2022.17.11>
- Вељко С. Ивановић, „‘Ради ти, дијете, свој посао’: литерарни одраз јасеновачког мартиријума у роману *Трен 1* Антонија Исаковића”, *Годишњак Катедре за српску књижевност са јужнословенским књижевностима* за школску 2022/2023. годину (година XVIII), одговорни уредник Радивоје Микић, Београд, Филолошки факултет, 2023, стр. 89–124; DOI: <https://doi.org/10.18485/godisnjak.2023.18.5>
- Вељко С. Ивановић, „Дучићеви циклуси за Лејлу и песништво Низамија”, у: *Књижевност и језик: часопис Друштва за српски језик и књижевност Србије*, главни и одговорни уредник Вељко Брборић, Год. 3, бр 4/5 (2024), Београд, Друштво за српски језик и књижевност Србије, стр. 37–51. DOI: <https://doi.org/10.18485/kij.2024.71.1.4>
- Вељко С. Ивановић, „Историјске рефлексије над романом *Пакрац* Владана Матијевића”, у: *Књижевна историја*, Год. 57, бр. 186, Београд, Институт за књижевност и уметност, 2025, стр. 73–102, DOI: <https://doi.org/10.18485/kis.2025.57.186.5>

IV НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Хришћанске и уметничке основе песништва Момчила Настасијевића

V ПРЕДМЕТ И ЦИЉ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација истражује однос хришћанских и уметничких претпоставки песништва Момчила Настасијевића, који се сагледава у контексту модернистичке поетике. Дисертација на систематски начин указује на посебности овог дијалога у Настасијевићевим песмама, као што су концепција тајне, однос према другоме, мучеништво, радосна туга, лик Христа, итд. Кандидат издваја нужност сагледавања Настасијевићеве једине за живота објављене збирке песама *Пет лирских кругова*, као и постхумно објављених циклуса *Магновења* и *Одјеци*, у оквирима хришћанског разумевања стварности и стваралаштва. Дисертација улази у дијалог са различитим покушајима ове врсте, указујући да су и књижевнокритички, и, условно речено, теолошки или филозофско-естетички приступи тумачењу књижевности (поготово у случају писаца који су били пријемчиви за таква тумачења попут Достојевског), поседовали извесне мањкавости.

Дисертација настоји да покаже како је Момчило Настасијевић песник аутентичног библијског духа у српској поезији 20. века. Настасијевићу се у том погледу придаје привилеговано и готово усамљено место. Поменути циљ истраживања ослања се на закључке о елементима симболизма у Настасијевићевој поетици, Настасијевићеве погледе на мистику, као и на чињеницу да се нигде у песниковим белешкама не могу пронаћи директнији трагови о песниковом ишчитавању било које врсте теолошке литературе, од оне ранохришћанске, преко византијске и средњовековно-филозофске, све до мисли његовог времена, у којој се могу запазити вероватно највећи утицаји руске православне мисли 19. и 20. века. Кандидат сматра, и за своју тврдњу наводи низ убедљивих аргумената, да духовна надахнутост песника не проистиче из студирања теолошке проблематике. Компаративно читање Настасијевићевих „лирских кругова” стога се претежно врши у контексту Библије. Дисертација, једном речју, настоји да образложи релевантност методологије тумачења Настасијевићевог песништва засноване на библистичи.

VI ОСНОВНЕ ХИПОТЕЗЕ ИСТРАЖИВАЊА ДИСЕРТАЦИЈЕ

Дисертација претпоставља да двосмерно кретање од хришћанског искуства до Настасијевићевог песништва, и обрнуто, јесте кредибилан пут разумевања Настасијевићеве песничке поетике. На овој претпоставки методолошке и садржинске природе почивају и остале хипотезе истраживања песникових „лирских кругова”.

У методолошком прегледу, дисертација указује на различите традиције тумачења хришћанског књижевног подтекста, залажући се за примену „апофатичког” разумевања уметности. При анализи појединих видова Настасијевићевог стваралаштва, кандидат износи хипотезу о кохерентности Настасијевићеве стваралачке мисли, која се поткрепљује тумачењем конкретних стихова.

Појединачне хипотезе одговарају насловима потпоглавља дисертације, било да је у питању хипотеза о постојању „радосне туге” у Настасијевићевом песништву, о лику старозаветног пророка иза Настасијевићеве мржње на другост, о значају визије Апокалипсе, истинитости контрадикције, фигурама мучеништва и мучеништва попут мајке и сестре у оквирима Настасијевићевог песништва.

Једна од важнијих претпоставки тиче се сродности Настасијевићеве поезије са књижевним мишљењем Достојевског, иако се овде могу убројати и Шекспир, Ниче или Црњански. Сагледавање песниковог опуса у контексту светске књижевности подразумева став кандидата о високој вредности Настасијевићевог стваралаштва.

VII КРАТАК ОПИС САДРЖАЈА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Уводни сегмент истраживања представља преглед критичке рецепције Настасијевићевог стваралаштва од времена песниковог живота до критичке рецепције почетком 21. века. У овом прегледу пажња се посвећује најпре песниковој лирици, док се осврти на Настасијевићево приповедно дело, његове драме, биографске компоненте, разматрају у адекватној мери. Посебна пажња се, по природи ствари, посвећује религијским слојевима значења, те испитивању хришћанског подтекста.

Преглед критичке рецепције Настасијевог (песничког) опуса указује на хетерогеност тумачења мотива религиозног порекла. Прва група истраживача је, према систематизацији кандидата, у Настасијевићевом песништву увидела уопштено хришћанске елементе, православно надахнуће и присуство исихазма. Друга група се бавила елементима „личне религије”, западнохришћанских традиција, па чак и хиндуизма и будизма у оквирима Настасијевићевог дела.

У методолошком оквиру дисертације истиче се потреба за редефинисањем појмова „религиозно” и „уметничко”, који су у самом средишту проучавања. Поглавље посвећено методологији проучавања користи се филозофским, психолошким, естетичким приступима, али и литерарним примерима. Веза између књижевног и хришћанског испоставља се далеко комплекснијом него што се чини на први поглед. Нарочито место у овом поглављу заузима сажето тумачење филозофског говора Василија Розанова. Кандидат у апофатичким аспектима самог хришћанства и аспектима апофатичког приступа уметности открива могући ослонац за успостављање равнотеже између ова два, како се сматра, разнородна начела.

Централни део дисертације имплементира и надаље развија оцртана методолошка становишта. Неке од најважнијих тема Настасијевићевог опуса размотрене су у кључу синкретизма. Поглавља посвећена Настасијевићевим поетичким полазиштима (питања о језику, природи речи, апстраховању света, музичкој компоненти, „јединици поезије”), његовој транспозицији тајне и дискурсу молитве, односу према другом („ближњем”), Настасијевићевом љубавном песништву, фигурацији мучеништва, појму „радосне туге”, лику Христа, или двама видовима лирске есхатологије – означавају спој „хришћанске” и „херменеутичке” компоненте тумачења.

Тумачења се поткрепљују конкретним примерима Настасијевићевих песама или издвојених стихова, који указују на оригиналан Настасијевићев допринос хришћанској интерпретацији света. У тези се указује на лик месијанства, који се са Христа преноси на мајку (анализа песме „Вест”), приказивање семантичке напетости између смисла мартријума и смисла апологије не-мученичког света доброте (анализа „Мировања дрвећа”), призоре христолошког софијанства, молитвени став који са индивидуалне свести директно прелази у свест заједнице („Молитва” из циклуса *Одјеци*), и сл.

Дисертација даје битан допринос разумевању Настасијевићеве конструкције дихотомија. Бинарност је, према мишљењу кандидата, важан елемент Настасијевићевог песничког мишљења. Настасијевићево схватање другости варира од елемената мржње (чији сензибилитет одговара старозаветној фигури пророка) до осећајности саможртвене љубави за другог. Љубавне песме нису изузете из овог комплекса. Жанровско одређење Настасијевићевог љубавног песништва подваја се на под-жанрове „чисто” љубавног регистра и трансформације жанра у медитативну лирику (агапеом инхибираног ероса).

Бинарност Настасијевићевог песничког света испитује се и на примеру поетичког преображаја Апокалипсе. Настасијевићево схватање Апокалипсе сагледава се у тесној, али не и искључивој, вези са старозаветним библијским подтекстом. Песник Апокалипси, према мишљењу кандидата, додаје конкретну, личну димензију. У дисертацији се подвлачи Настасијевићева „антропологизација” Апокалипсе, која апокалиптички моменат не своди на тоталну пропаст Бића, већ на човеково суочавање са самим собом.

Бинарност песничког света уочава се у дисертацији и на примеру Настасијевићеве осећајности, тачније феномена „радосне туге”. С обзиром на то да је реч о сложенијем феномену хришћанског порекла, истраживање на овом месту, као и на другим местима где је потребна већа религијска контекстуализација, инсистира на појмовним појашњењима. Иако

Настасијевић нигде не употребљава конкретан термин „радосна туга”, кандидат указује на то да су две „граничне” песме, „Фрула” и „Плач”, обележене управо „радосном тугом”.

У закључку дисертације даје се сумарни преглед сваког од тематских поглавља и дефинише Настасијевићев положај модернистичког песника религијске инспирације.

VIII ОСТВАРЕНИ РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ДИСЕРТАЦИЈЕ

Резултати докторске дисертације „Хришћанске и уметничке основе песништва Момчила Настасијевића” условљени су природом истраживања, покренутих тема и одабране методологије. Изразито сложен и захтеван задатак, који је подразумевао темељно познавање хришћанске мисли, традиције тумачења Настасијевићевог опуса и херменеутичку способност да се најтежа питања, у која спада однос хришћанског и књижевног, сагледају на конструктиван начин, кандидат је испунио на високом нивоу.

Нарочито је важно истаћи систематско разумевање значаја и природе односа религиозног надахнућа и Настасијевићевог песничког поступка. Поменуто питање релевантно је за различите научне области, од књижевнокритичких, све до естетичких или теолошких. Са успехом су спроведене анализе жанровског одређења појединих Настасијевићевих песама, песничког стилског поступка и односа према традицији, које дају важан допринос разумевању стваралачке фигуре песника међуратног модернизма Момчила Настасијевића.

Дисертација дотиче важна поетичка питања, редефинише их и поставља предуслове за наставак истраживања у овом правцу. У сегментима испитивања Настасијевићеве представе тајне, односа према „ближњем”, љубавног сензибилитета, мучеништва, радосне туге, фигуре Христа, апокалиптичких визија, могу се уочити научни доприноси свакој од засебних тема. Закључци сваког од тематских поглавља пропраћени су одговарајућим примерима, који указују на кредибилност научних закључака.

Главни научни резултат и главни допринос спроведеног истраживања тиче се превредновања Настасијевићевог положаја у контексту српског модернизма и српског песништва религиозне инспирације. Бројна указивања на примере библијске стилистике и назначивања библијског духа у Настасијевићевим циклусима указују на то да се категорија „хришћанског” у Настасијевићевом песничком опусу разуме у кључу „библијског хришћанског”. У Настасијевићу отуда, према мишљењу кандидата, треба видети песника аутентичног библијског духа у српској међуратној модернистичкој поезији или песника српске књижевне „библистике”.

IX ПРОВЕРА ОРИГИНАЛНОСТИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

На основу *Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду* и налаза у извештају из програма *iThenticate*, којим је извршена провера оригиналности докторске дисертације „Хришћанске и уметничке основе песништва Момчила Настасијевића” аутора **Вељка Ивановића**, констатовано је да утврђено подударане текста износи 14%.

Овај степен подударности последица је *цитата, личних имена, библиографских података о коришћеној литератури, тзв. општих места и података*, што је у складу са Чланом 9. Правилника.

На основу изнетог, а у складу са ставом 2 Члана 8. *Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду*, извештај указује на оригиналност докторске дисертације, те се прописани поступак припреме за њену одбрану може наставити.

X ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ

Комисија за оцену докторске дисертације констатује да је дисертација „Хришћанске и уметничке основе песништва Момчила Настасијевића“ кандидата мср Вељка Ивановића оригинално и самостално научно дело и да су се стекли услови за њену јавну одбрану.

Комисија стога предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да прихвати с позитивном оценом Извештај о оцени докторске дисертације под насловом „Хришћанске и уметничке основе песништва Момчила Настасијевића“, коју је урадио кандидат мср Вељко Ивановић под менторством др Бранка Вранеша и да је, у складу са прописима, упути Већу научних области друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду на разматрање.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ:

1. _____
др Александар Јерков
председник Комисије
2. _____
др Предраг Петровић
члан Комисије
3. _____
др Мина Ђурић
члан Комисије
4. _____
др Драган Бошковић
члан Комисије
5. _____
др Владан Таталовић
члан Комисије